

A bűnügyi profilalkotás megjelenése a hazai tudományos gondolkodásban

A témában született jelentősebb hazai tanulmányok összefoglaló, kronologikus bemutatása

ERDÉLYI Ákos¹

A következő néhány oldalban megkísérlem a lehetetlent: arra vállalkozom, hogy egy olyan specifikus nyomozástámogató eljárást, mint amilyen a bűnügyi profilalkotás, megkíséreljek bemutatni a hazai tudományos vizsgálódás és gondolkodás tükrén át. Jelen cikkben azt az ívet szeretném megragadni, hogy az egyes szerzők egyes tanulójaikban miként definiálják magát a módszert, milyen elvárásokat és kritikákat fogalmaznak meg vele szemben, és hogy a tudomány-technika fejlődésével hová s merre tart az eljárásról való tudományos és gyakorlati gondolkodás.

Kulcsszavak: profilalkotás, elkövetői tipizálás, hazai gyakorlat, szexuális erőszaktevők, terrorizmus

1. Bevezetés

A bűnügyi profilalkotással kapcsolatban hajlamosak vagyunk pusztán a médiában látottakra alapozni, és hagyjuk, hogy az ott tapasztaltak alakítsák ki az eljárással kapcsolatos képünket.

A nagy amerikai és európai mozifilmek és sorozatok előszeretettel emelik be történeteik középpontjába a profilalkotást. Gondoljunk csak az olyan nagy kasszasiker filmekre, mint *A bárányok hallgatnak*, vagy a Morgan Freeman főszereplésével bemutatott *A gyűjtő* és *A pók hálójában* című filmek, amelyekben az Oscar-díjas színész nagyszerűen formálja meg Dr. Alex Cross bűnügyi pszichológus karakterét. Ami pedig a sorozatokat illeti, profilozás nélkül nem születhetett volna meg a 15 évadot megélt *Gyilkos elmék*, ahogyan a *Mindhunter* és a francia *Profilozók* című sorozatok sem. Azonban tisztában kell lennünk azzal, hogy ezek a filmek és sorozatok az eljárást jelentősen túlmisztifikálják, és úgy állítják be, mintha a módszer valamilyen varázslat lenne, és a profilozó varázsgömb segítségével jóslná meg az adott ügy

¹ Kriminológus, komplex nyomozati tevékenységet ellátó szakügyintéző, Budapesti Rendőr-főkapitányság V. Kerületi Rendőrkapitányság.
Criminologist, specialist investigator of complex investigative activities, Budapest Police Headquarters, 5th District Police Department, e-mail: ErdelyiAk@budapest.police.hu

elkövetőjének kilétét. Azonban ahogyan az ilyen, 45-90 percben sűrített nyomozás sem reprezentálja a valóságot, úgy a filmbeli profilozás sem adja vissza annak valódi esszenciáját.

Jelen cikkben arra teszek kísérletet, hogy a hazai tudományos eredményekből és gyakorlati tapasztalatokból született tanulmányokat a teljesség igénye nélkül összefoglaljam a téma iránt érdeklődőknek. Mivel a hazai szakirodalomban is szép számban van jelen a módszer és annak vizsgálata, így jelen tanulmány fókuszja a módszer jelenére és jövőjére koncentrálódik. Erre elsősorban területi okok miatt van szükség. A tanulmány első fele összefoglaló írás, a második felében pedig napjaink egyik igen meghatározó bűncselekménytípusa kapcsán tárom önök elé a hazai tudományos gondolkodók elképzelését az eljárás és az adott bűncselekmény elemzése közti kölcsönhatásokról.

Mivel a terjedelem véges, így a korai időszakban született cikkeket nem mutatom be, azonban van jó néhány olyan publikáció² amelyekről rögtön itt, a bevezetőben illik megemlékeznünk. Továbbá annak érdekében, hogy a többször említett *jelen* jól érzékelhető legyen, szükség van néhány mondatban összefoglalni, hogyan is került az eljárás hazánk kriminalisztikájába.

A módszer angolszász közvetítéssel honosodott meg hazánkban, az 1990-es évek közepén. Az eljárást ugyanakkor nem lehetett egy az egyben átvenni a nyugati minta alapján, lévén, hogy hazánk teljesen más szocioökonómiai és bünelkövetői jelleggel bír. A módszert Fülöp Gyula nagy segítséggel átdolgozta, és neki, valamint kollégáinak köszönhetően kezdte el alkalmazni az Országos Rendőr-főkapitányság – akkor még fennálló – Kriminalisztikai Azonosító Szolgálat az ezredforduló körüli években. A specifikus profilalkotás a szervezeti változások után az ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztályán honosodott meg, és végzi a Főosztály a mai napig.

A módszerrel kapcsolatos elméleti keretek és annak gyakorlati alkalmazása kéz a kézben jár, elválaszthatatlanul. Így nem is lehet külön kezelni azt: ha a gyakorlati aspektusokat akarnánk kiemelni, lehetetlen lenne az elméleti oldal bemutatása nélkül, és ugyanígy ez van fordítva is. Ennek köszönhető, hogy a 2010 utáni tudományos érdeklődés, ha mondhatjuk, még inkább érdeklődésébe emelte az eljárást; számos nagyszerű kutatás és részletes tanulmány született 2010 után is, amelyekről

² Bendzsák Katalin – Benke Miklós: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 5. 21–37; Chilkó Ferenc: Adalék a profilalkotásról szóló cikkhez. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 6. 81–84; Hetényi József: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Főiskolai Figyelő Plusz*, (1995), 4. 474–491; Kiss Anna: Profilalkotás, mint új kriminalisztikai módszer? In *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*. 32. köt. 1995. 217–232; Fülöp Gyula: Bűnözői profilalkotás a hazai bűnüldözésben. *Belügyi Szemle*, 45. (1997), 12. 5–12; Kemény Gábor: A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47. (1999), 3. 3–20.

szintén érdemes említést tennünk.³ Fontos leszögeznünk már a bevezetőben, hogy jelen tanulmányban az eljárás egy rövidke ívét tárom önök elé, és nem célom a gyakorlati alkalmazás alakulásának bemutatása.

A továbbiakban pedig térjünk rá a profilalkotás jelenére és jövőjére!

2. Jelen és jövő – merre tart a profilalkotás a magyar kriminálmotodikában?

Mindenekelőtt szükséges lehet a *jelen* kicsit pontosabb meghatározása. Úgy gondolom, hogy a jelen időszámítását célszerű ott kezdeni, amikor a Nemzeti Közzolgálati Egyetem berkein belül az újjászerveződött Kriminálpszichológiai Kutatóműhely 2019-ben megkezdte működését, hiszen az ott elérték jelentős hatással vannak a kriminálpszichológia – így a profilalkotás – módszerére is.

De természetesen nem csak az ott publikált szerzemények hangsúlyosak.

Petrétei Dávid írásában⁴ szembetűnő újítás, hogy a szerző nem bocsátkozik végeleáthatatlan elméletekbe, és nem ragadja el a definiálási nehézségek labirintusa. Érzékletes, íves, tartalmas – talán ezekkel a jelzőkkel lehet legjobban jellemezni írását. Ami pedig – mondhatni – a legüdébb színfoltja írásának az az, hogy kézzelfogható, jól elképzelhető példákkal illusztrálja az általa leírtakat. Egyik jó példa arra, hogy mennyire gyakorlati oldalról jeleníti meg az egyes profilalkotási tényezőket, hogy a *modus operandi* és a kézjegy közti elhatárolásra több példát is bemutat. Ezek közül az egyik fiktív elkövetést az alábbiak szerint írja le. A következőkön keresztül vezet be a differenciálás alapjait:

„Két fegyveres bankrabló elkövetési módszeréhez is hozzátartozott, hogy levetkőztette a bankfiókban tartózkodó ügyfeleket és személyzetet. Ennek egyértelmű előnye volt: a sértettek zavarban voltak, szemüket lesütötték; nem figyelték meg, hogy az elkövető merre, és hogyan távozott. Ráadásul a segélyhívás, illetve a rendőrök érkezése előtt még felöltöztek, ami idővesztést jelentett, továbbá a helyszínen a mozgásukkal sok potenciális nyomot tettek tönkre. Ez tehát egyértelműen egy hatékony *modus operandi*. A másik elkövető egy másik bankban ugyancsak vetkőzést parancsolt, de ő a rablás közben fényképeket is készített a megalázott áldozatokról. Ez már biztosan nem a hatékony elkövetést elősegítő

³ Akpınar Szelim: *Sorozatgyilkosok az FBI-os profilozási módszer tükrében*. XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia, Had- és Rendészettudományi Szekció. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2013. április 16–18; Lehoczki Ágnes: Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 1. 62–81; Gampel Andrea – Székely György László: A profilalkotás alkalmazásának lehetőségei a magyar büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja*, 16. (2009), Különszám. 19–30; Alföldi Ágnes Dóra: A profilalkotás tudományterületi elhelyezkedése és elméleti modelljei. *Magyar Tudomány*, (2012), 8. 980–987; Csirik György Márton: Néhány gondolat a bűnügyi személyiségprofil-alkotás alapvető kérdéseiről. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 4. 95–114; Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 51–61.

⁴ Petrétei Dávid: Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 1. 3–50.

módszer (sőt!), tehát egyértelműen kézjegy. Az elkövető valamiféle vágyát, fantáziáit elégíti ki a tevékenységével.”⁵

Ezen a ponton válik szükségessé annak meghatározása, mit értünk *modus operandi* és mit *kézjegy* alatt. A *modus operandi* azokat a viselkedéseket foglalja magában, amelyek szükségszerűek a bűncselekmény végrehajtásakor, és amelyeket az elkövető az elkövetés során végrehajt. Ilyen például a tervezés, az aktus végrehajtására való felkészülés (például az elkövetéshez szükséges tárgyakat előre beszerzi és magával viszi), az áldozat előzetes kiválasztása, a menekülés módja stb. A *kézjegy* ezzel szemben nem tartozik hozzá szorosan az elkövetés sikerességéhez, az pusztán az elkövető pszichológiai és érzelmi igényeit, vágyait reprezentálja. Ilyen viselkedés például a trófeagyűjtés, vagyis amikor az elkövető tárgyakat gyűjt be áldozataitól, illetve idesorolhatók azok az esetek is, amikor az elkövető az áldozatot arra kényszeríti, hogy egy általa előre megírt forgatókönyvben foglaltakat mondja vagy csinálja az elkövetés alatt.

Tanulmányának utolsó szakaszában pedig elkövetői típusokat foglal össze, mindezt a rá jellemző gyakorlati példákkal illusztrálva.

Ivaskevics Krisztián nagyívű, kötetben megjelent írása⁶ az egyik legkomplexebb módon ábrázolást adó tanulmány a később szintén bemutatásra kerülő Lehoczki-diszsertáció mellett, amely kifejezetten a bűnözőiprofil-alkotás témáját dolgozza fel.

A szerző bevezetőjében a profilalkotás történetiségével kezd. Ivaskevics szerint az első elkövetőiprofil-alkotás iránti kísérlet már 1888-ban megjelent, amikor a Londont rettegésben tartó Hasfelmetsző Jack személyiségének leírására tettek kísérletet. Sőt, szintén a 19. században, az olasz katonaorvos, Cesare Lombroso nevéhez fűződik az a törekvés, hogy az egyes elkövetőket karakterisztikájuk mentén elkövetői típusokba sorolják.

A modern kori profilalkotáshoz kétségtelenül nagyban hozzájárult Dr. Brussel tevékenysége. A helyszín New York, ahol egy ismeretlen elkövető 1948 és 1956 között összesen 32 alkalommal követett el robbantásos merényletet. 1956-ban a nyomozók felkérték Dr. James A. Brusselt a Bolond Bombagyáros névre keresztelt elkövető személyiségrajzának megalkotására. A pszichiáter rendelkezésére bocsátották a nyomozás során addig keletkezett valamennyi dokumentumot, aki az alábbi személyleírást adta az elkövetőről:

„[az elkövető] üldöztetési téves eszmében szenved, egy connecticuti városban él, gyűlöli az apát és nagyon szereti az anyját. [...] Átlagos testalkatú, középkorú, külföldön született, római katolikus férfi, nőtlen, bátyjával vagy nővérével él

⁵ Petrétei (2020): i. m. 9.

⁶ Ivaskevics Krisztián: Bűnözői profilalkotás. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus, 2020. 111–148.

együtt. Amikor megtalálják, nagy valószínűséggel kétsoros, begombolt zakót fog viselni”.⁷

Az elemzés alapján a nyomozók később beazonosították az elkövetőt, és letartóztatták a lengyel származású George Metesky-t. Kiderült, hogy Brussel profiljában egyetlen hiba volt: Metesky két húgával élt együtt.

Ezt követően a profilalkotás elméleteiről kapunk alapos ismertetést, amelyben a szerző részletesen taglalja a profilalkotás naiv vonásméleti megközelítését, valamint a konzisztencia- és homológiaelméleteket.

A *naiv vonásmélet* képezte a korai profilalkotás alapját. A vonásmélet szerint egyes személyiségvonásaink egész életünkön át állandók és stabilak maradnak, és meghatározzák azt, hogy egyes szituációban hogyan viselkedünk. Ha ezt a tézist átültetjük a joggyakorlatba, illetve konkrétan a bűnügyi elemzésbe, akkor azt mondhatjuk, hogy egy elkövető elkövetéskor tanúsított cselekedetei és viselkedése alapján feltérképezhetők az állandónak vélt személyiségvonásai. Ez a tézis azonban a későbbiekben invalidnak bizonyult, azonban a naiv vonásméleti megközelítés fontossága vitathatatlan, ugyanis ebből kiindulva született meg a profilalkotás két fő alapelmélete: a konzisztencia- és a homológiaelmélet.

A *konzisztencia* olyan tevékenységet, cselekedetet feltételez az elkövetőtől, amelyet az elkövető több bűncselekmény során is elkövet, megismétel. Ehhez kapcsolódik az a két alapfogalom, amelyet *modus operandinak* és elkövetői kézjegynek nevez a szakirodalom, és amelyeket fentebb, a Petrétei-cikk bemutatásakor tárgyaltunk.

A *homológiaelmélet* szinte egyetlen mondatban összefoglalható: az elmélet szerint az elkövető helyszínen tanúsított viselkedése és tulajdonságai között összefüggés van. Ezt az elméletet szokás „ $A \rightarrow C$ egyenletnek” is nevezni, ahol az „A” az *Action*, „C” pedig a *Characteristics* szavaknak feleltethetők meg.

A profilalkotással kapcsolatos elméleti áttekintés után Ivaskevics cikkében az eljárással kapcsolatos egyes gyakorlati megközelítéseket találjuk. Három eltérő megközelítést mutat be a szerző, amelyek közül kettőt a következőkben bemutatok, egyet viszont csak a 3. *Profilalkotás régi-új dimenziója: a klinikai profilalkotás adaptálásának kísérletei* című fejezetben, tekintettel arra, hogy a klinikai eljárás bemutatásának egy egész alfejezetet szenteltek.

Ivaskevics az alábbi megközelítéseket emeli ki tehát: *bűnügyi nyomozati elemzés, klinikai/pszichiátriai megközelítés és a statisztikai megközelítés* paradigmákat.

A *bűnügyi nyomozati elemzés (criminal investigative analysis)* az FBI által kidolgozott eljárás. Ennek alapja, hogy az elkövető az elkövetéskor számos olyan jegyet hagy hátra a helyszínen, amelyekből következtetni lehet annak személyiségére. Az FBI a profilalkotás folyamatára kidolgozta saját hétlépcsős modelljét, és alkotta meg a *szervezett – szervezetlen* elkövetői tipológiákat.

⁷ Kemény (1999): i. m. 3.

A statisztikai megközelítés

„elsődlegesen az elkövetői viselkedések, valamint egyéb, a bűncselekmények helyszínéből származó információ elemzését jelenti többváltozós statisztikai eljárásokkal. A módszer alapkonceptiója, hogy a nyomok alapján összeállítható egy részletes viselkedési profil, amely sok viselkedési sajátosságot ölel fel [...], és amely jellemző az elkövetőre, ugyanakkor megkülönbözteti őt más elkövetőktől”.⁸

Ha az előzőkben a szexuális bűncselekményekről volt szó példaként, maradjunk a továbbiakban is ennél a bűncselekménytípusnál. A statisztikai megközelítésen alapuló kutatások szerint az elkövetők a következő öt viselkedésmintát mutathatják a cselekmény végrehajtása során:

1. szexualitás;
2. agresszió és erőszak;
3. imperszonális szexuális kielégülés;
4. kriminalitás;
5. interperszonális szexualitás.

Lehoczki Ágnes klinikai szakpszichológus véleményem szerint méltán tekinthető a témában egyik legjártasabb szakértőnek. Állításomat alátámasztja doktori diszertációja is,⁹ ahol több mint 40 oldalon keresztül értekezik az eljárás sikerességéről, módszertanáról, alkalmazásának lehetőségéről, annak kritikájáról és még nagyon sok minden másról – mindezt egy nagyon izgalmas és érdekes témán keresztül. Ha valaki valóban el szeretne mélyülni a témában, és biztos kezekből informálódni a módszerrel kapcsolatban, nyugodt szívvel tudom ajánlani a doktori értekezést.

A cikkeken, tanulmányokban a szerzők mindig igyekeztek átfogó, sokoldalú, mégis lényegre törő elméleti és fogalmi keretbe helyezni a profilalkotást. A PhD-diszertációban Lehoczki sorra veszi szinte az összes fogalmi meghatározást, kezdve az 1983-as geberth-i meghatározástól egészen Elekesné Lenhardt Zsuzsa 2015-ös definíciójáig. Jól megragadja az egyes definíciók közti különbségeket és azonosságokat is, amelyek mentén még árnyaltabbá válik a kép az olvasó számára.

Kiemeli, hogy a profilalkotás egyes eltérő módszertani megközelítéseiben hogyan is néz ki az elkövetői profil. Az FBI által megalkotott profilok főként nyomozásközpontúak, aminek köszönhetően ebben fedezhető fel a legtöbb adat. A diagnosztikus értékelés módszerével elkészült profilokban, amelyeket eseti pszichiáter- és pszichológus-szakértők készítenek, ugyan jóval kevesebb a nyomozati elem, de annál több az elkövető személyiségére utaló információ. A viselkedéses bizonyítékelemzéssel

⁸ Iváskevics (2020): i. m. 122.

⁹ Lehoczki Ágnes: *A homicid cselekmény utáni szakasz pszichés történéseinek vizsgálata emberölést elkövetők esetében, és ennek vetülete a bűnügyi profilalkotás tekintetében*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, 2021.

született profilokban kevesebb részlettel találkozunk, viszont a beszerzett adatokat és információkat jóval strukturáltabb módon elemzik.

Lehoczki is górcső alá veszi a profilalkotás nagy irányzatait. A *nyomozati pszichológia* David Canter pszichológusprofesszor nevével fémjelzett. Az általa képviselt irányzat mondhatni túlnötte azt a klasszikusnak számító felfogást, hogy a profilalkotás csak és kizárólag sorozatgyilkosok ellen alkalmazható. Az irányzat képviselői tudományos alapokra helyezik az eljárást, és módszerében ötvözik a kísérleti pszichológia, a szociálpszichológia, az igazságügyi pszichiátria és a kriminológia ismeretanyagát, és eredményeiket tudományos alapokkal rendelkező teszteléseknek vetik alá. Ezáltal igyekeznek „tompítani” azon a kritikán, miszerint a profilalkotás tudományos alapokkal nem rendelkezik, és empirikus bizonyítékai nincsenek.

A *viselkedéses bizonyítékelemzés* módszert Lehoczki a deduktív profilalkotási eljárással azonosítja, amelyet Brent E. Turvey-hez köt. Alaptézise, hogy minden egyes bűncselekmény különbözik a másiktól, és minden egyes elkövetést önmagában és önmagához viszonyítva kell vizsgálni. A cél az, hogy a szubjektív komponensek szerepét a lehető legkisebb mértékűre redukálja a profilozó, és csak azzal dolgozzon, ami van; ami tény és bizonyított. Ahogyan nevében is szerepel, gondolkodásában fontos tényező az emberi viselkedés. A helyszín és a helyszínen mutatott viselkedés között interakció van; annak elemzése pedig specifikus információkhoz juttathatja hozzá a profilkészítőt. A módszer képviselői ezáltal meghatároztak olyan négy elkövetői típust, amelyek voltaképpen – némi módosítással ugyan, de – szinte valamennyi bűncselekménytípus kapcsán eredményesen felhasználhatók. Ezek a következők:

Hatalomérvényesítő / feljogosított / macho típus általános személyiségprofilja: a cél a tettes önértékelésének és önbizalmának növelése, mindezt közepes vagy magas erősségi szintű erőszak alkalmazásával, az áldozat feletti dominancia és uralkodás kiélésén, az erőteljes kontrollon, a sértett megalázásán és az elkövető maszkulinizálásának demonstrálásán keresztül. A viktimológiát tekintve, áldozatát vagy előre kiszemelte, vagy áldozatválasztása alkalomszerű, attól függően, hogy az áldozat mennyire elérhető és hozzáférhető az adott pillanatban. A helyszín kiválasztása az áldozattól függ, de rendre kényelmes, biztonságos helyszínt választ az elkövetés helyéül. Abban az esetben, ha az elkövető használ fegyvert, az rendszerint szimbolikus jelentésű az elkövető számára, és azt a saját hatalmának kiterjesztéseként azonosítja; éppen ezért azt magával viszi a helyszínre, és elkövetés után is magánál tartja. A támadás során az erőszak extrém formái is megjelenhetnek, kivéve azokat, amelyeket az elkövető perverznek gondol, így a fokozott brutalitás ellenére is nagyon ritkák például a csonkítások. Az áldozat az elkövető számára nem jelent többet egy tárgynál vagy egy kelléknél, amellyel az elkövető bármit megtehet. Anamnézisében pszichoszexuális zavarok és szexuális diszfunkciók valószínűsíthetők. Jellemzően a húszas éveiben járó fiatal, aki látványosan hipermaszkulin (a napjait edzőteremben tölti, küzdősportot, tetoválásokat csináltat, szűrő-vágó fegyvert hord magánál). Ha a homicidium vagy az egyéb erőszakos cselekmény érzelmileg-emocionálisan kielégítő volt számára, akkor vélhetően rövid időn belül megismétli.

A hatalommegerősítő / úriember típusú elkövető általános személyiségprofilja: cselekménye fantáziavezérelt, a valóságban kevésbé határozott és domináns, vágyait és igényét fantáziatevékenységek során teremti meg, amelyekben valamilyen kimagaslóan domináns szociális szerepbe helyezi magát. A szexuális bűncselekményeket elkövetők esetében a fantázia az ideális szerelmi kapcsolatról szól, amelyben az áldozat a partner szerepében helyezkedik el, és viszonyozza az elkövető szexuális közeledését. E képzet által az elkövető képzeletében a szexuális erőszak voltaképpen romantikus randevüként jelenik meg.

„A fantázia megvalósítása tehát tervezett, és az elkövetőnek nem áll szándékában a sértett testi-lelki megsértése, megalázása, megölése. Amikor azonban az áldozat nem működik együtt az elvárásaival vagy az előre kitalált forgatókönyvvel, akkor az elkövető kudarcosnak érzi magát, és pánikot él át. Érzelmi katarziszra, valamint a helyzet feletti kontroll visszaszerzésére és énképének védelmére van szüksége, amely az utána következő, általában overkill emberölésbe sodorja, amellyel elhárítja a fenyegetést.”¹⁰

A viktimológiát tekintve az áldozat az elkövetővel egyidős vagy fiatalabb; amennyiben a sértettet az elkövető korosztályából választja ki, annak az lehet az oka, hogy az elkövető valamiféle, vélt vagy valós defektussal ruházza fel az áldozatot. Gyakran egy környéken élnek; az elkövetés gyakran éjszakai időpontban fordul elő. Az elkövető cselekményével nem életellenes deliktumot akar megvalósítani; ha emberölésbe csap át, akkor annak oka, hogy az elkövető megijed és rögtönöznie kell. Megjelenik a pánik, amely magán az ölési aktuson is megmutatkozik: az élet kioltása manuális úton, ütlegeléssel vagy fojtogatással valósul meg. Mivel ez a típusú elkövető alapvetően egy tévképzeten alapuló szerelmi szálát kerget, pre mortem szexuálisan kevésbé, vagy egyáltalán nem erőszakos, az áldozattal „tiszteletlenül” bánik, és igyekszik őt bevonni a szexuális aktusba. Mivel az áldozat ellenállása megzavarja és kibillenteli a fantáziatevékenység megvalósításában, így post mortem cselekvésekben teszi ezt meg, amelyekhez gyakran deviáns szexuális magatartások, csonkítás, rituális tevékenység társul. Az elkövető intellektusa megfelelő, azonban figyelme nagyon gyakran elkalandozik, „beleragad” egy-egy fantáziaképbe. Szociálisan izolált, kommunikációja nehézkes, nehezen motiválható, alacsonyabb iskolázottságú. Élettere jelentősen beszűkül: lakóhelye, munkahelye közel vannak egymáshoz, és ha eljár szórakozni, akkor is e helyek mentén teszi. Anamnézisében pszichiátriai előzmény valószínűsíthető.

A harag-megtorló/dühös típus általános személyiségprofilja: indulatvezérelt elkövető, a cselekmény végrehajtása során megtorlás és bosszú motiválja, vélt vagy valós sérelme okán. Áldozatai vele egykorúak vagy tőle idősebbek, mivel ettől a korosztálytól érzi a felé irányuló túlkontrollálást és lenézést. Cselekménye tervezetlen,

¹⁰ Lehoczki (2021): i. m. 52.

szervezetlen, rövid ideig tartó. A végrehajtás során ütközéses jellegű cselekvéseket hajt végre (tépés, ütlegelés, rúgás, harapás), ami a heves és felfokozott érzelmi hangulatának eredménye.

„A cselekménynek akkor van vége, amikor az elkövető érzelmileg és indulatilag kiürült, függetlenül attól, hogy az áldozat még él-e. Ezért az erőszak folytatódhat poszt-mortem aktivitásban, csonkításban, darabolásban is. Ez ilyenkor nem defenzív cselekmény, hanem az áldozat megalázását célozza, és sokszor a haraggal kapcsolatos területre összpontosul (száj, kezek, nemi szervek).”¹¹

A társuló szexuális cselekmények erőszakos jellegűek, és olyan cselekvésekre kényszeríti áldozatát, amelyet megaláznak tart. Az elkövető húszas-harmincas éveiben jár, áldozatától valamivel fiatalabb. Világnézete egocentrikus, fokozottan ingerlékeny és robbanékony. Szexuális frusztráció jellemzi, és az elkövetők többsége impotenciát mutat. Impulzuskontroll-zavar miatt pszichiátriai előzmény szinte minden bizonnyal jelen van.

A *harag-izgalom/szadista* elkövető általános személyiségprofilja: számára kifejezetten szexuális izgalmat jelent áldozata testi-lelki szenvedése. Elsődleges motivációja szexuális alapú, ami kínzásban manifesztálódik.

„Az ölés voltaképpen defenzív cselekmény ebben az esetben. A homicid mintázatot az áldozat halálához vezető elnyújtott, bizarr, ritualisztikus út jellemzi, melynek központi elemei az áldozat megalázása, rettegésben tartása, totális alárendelődése, fájdalma, kínzása.”¹²

Az áldozatnak szimbolikus jelentése van az elkövető számára; ismeretségi viszonyban nem állnak. Az elkövető előszeretettel használ valamilyen csalit, amelynek segítségével könnyebben el tudja csalni az áldozatát. Áldozataival tárgyilagos. Fantáziáját megosztja áldozataival, és élvezettel figyeli azok reakcióit. Az elkövetés során tanúsított erőszak túlzott, brutális és elnyújtott. A kínzás fókuszja az esetek döntő többségében egy-egy konkrét testrész felé irányul, ami megjelenhet vágások, szúrások, megégetés formájában. Az elkövető szexuális örömet érez az áldozat félelem- és fájdalomreakciói láttán; maga a szexuális öröm pedig ezáltal másodlagos jelleget ölt. Az elkövető szexuális életét teljes egészében a brutalitás hatja át. Az áldozat halálát követően igen gyakori a post mortem szexuális aktivitás, amely szélsőséges mentális állapot mellett nekrofilában vagy kannibalizmusban teljesezhet ki. Az elkövető életkora változó, többnyire szociálisan kompetens. Képes arra, hogy látszólag jól működő életvitelt folytasson, amelyről a kriminalitást teljesen le tudja választani. Éppen ezért az ilyen típusú elkövető lehet házasságos és családapja, a hétköznapokban

¹¹ Lehoczki (2021): i. m. 54.

¹² Lehoczki (2021): i. m. 55.

pedig átlagos munkahelyen dolgozik. Ahogyan az ölés során, úgy életének többi részében is szervezett, aprólékos és jó logisztikai képességei vannak.

A profilalkotásról szóló fejezet vége felé Lehoczki is tesz említést a hazai gyakorlatról, illetve az eljárás felhasználhatóságáról és a vele szemben kialakított – téves – feltételezésekről. Véleménye szerint az eljárás jóval tágabb körben is eredményesen alkalmazható, mintsem pusztán emberölések esetében: éppúgy alkalmas lehet szexuális bűncselekmények, gyermekek sérelmére elkövetett – szexuális – bűncselekmények, eltűnések, rablások és kiberbűncselekmények felderítése során is. A módszer önmagában nem csodaszer, és nem is azt mondja meg, hogy *ki* az elkövető, hanem azt, hogy a nyomozó hatásának *milyen típusú* elkövetőt kell keresnie.

Mint arra nem sokkal ezelőtt utaltam, van a profilalkotásnak egy olyan specifikus ága, amelyről – már csak szakmai elfogultság miatt is – több szót kell ejteni. Ennek pedig a következőkben igyekszem eleget tenni.

3. A profilalkotás régi-új dimenziója: a klinikai profilalkotás adaptálásának kísérletei

A klinikai profilalkotás kapcsán azt mondhatjuk, hogy egy régi-új eljárás van módszertanilag megszületőben, hiszen, mint láttuk, már az 1950-es években megszületett az eljárás e típusa, azonban napjainkban kezdi megtalálni módszertani alapjait.

Szijártó Livia¹³ osztja azt az álláspontot, hogy a klinikai módszerbe jellemzően klinikai szakpszichológusok és pszichiáterek bevonása szükséges.

„A klinikai megközelítés jóval részletesebb képet ad az elkövetőről, széles körben használható. Általában ez a fő hátránya is, a módszert ellenzők támadják a szubjektivitása miatt, mivel a többi eljáráshoz képest kevésbé tudományos. Az utóbbi években szakosodás figyelhető meg a módszeren belül, a szakemberek egy-egy bűnelkövetői típusra specializálódtak, így a szubjektivitás szintje is csökkenthető.”¹⁴

Mint megjegyzi, ennek oka, hogy más és más elkövetői típusba tartoznak például a szexuális elkövetők, az életellenes bűncselekményt elkövetők és azok, akik terrorcselekményt vagy merényletet hajtanak végre.

¹³ Szijártó Livia: Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén. *Terror & Elhárítás*, (2014), 2. 1–19.

¹⁴ Szijártó (2014): i. m. 9.

Bellavics Mária Zsóka pszichiáter, aki többek között a klinikai profilalkotás kapcsán végez több kutatást is. Egy 2019-ben megjelent írásában¹⁵ az emberölés és a skizofrénia közti összefüggéseket vizsgálta a klinikai profilalkotás tükrében. A klinikai megközelítés napjaink leginkább formálódó területe, amelynek „lényege, hogy pszichiátriában jártas szakemberek profilalkotói tevékenység során alkalmazzák a tudásukat, elsősorban a bűnelkövető pszichiátriai állapotára koncentrálnak”.¹⁶

Ahogy arra fentebb utalást tettem, Ivaskevics Krisztiánál¹⁷ is megjelent a klinikai megközelítés.

A *klinikai/pszichológiai/pszichiátriai megközelítés* sokáig nem alkotott egységes, különálló módszertani szegmenst, azonban az utóbbi időben egyre népszerűbbé vált mind kutatási, mind gyakorlati szempontokból. Az eljárás alapja, hogy az elkövetőt a bűncselekmény elkövetésekor is befolyásolja az a mentális zavar, amelyben szenved. Ha elfogadjuk ezt a tézist, akkor feltételezhetjük, hogy az egyes viselkedési jellemzőkből következtethetünk a mentális zavarra, és bejósolhatóvá válik az elkövető jövőbeli viselkedése is.

„A pszichiáterek bevonása a profilalkotásba hasznosnak bizonyulhat, tapasztalataikat a viselkedéstudományban és a pszichopatológiában remekül tudják kamatoztatni arra, hogy bűncselekmények helyszínéből származó információk alapján következtetéseket vonjanak le az ismeretlen elkövető pszichológiai jellemzőire.”¹⁸

Noha az eljárással szemben a kezdetekkor nagy fokú szkepticizmus volt megfigyelhető, az elmúlt években a klinikai/pszichiátriai vonal fejlődésnek indult. A kutatások leginkább azt vizsgálják, hogy a mentális zavarral élő elkövetők miben különböznek a – pszichológiai értelemben vett – normális elkövetőktől. Egy másik irány azt kutatja, hogy „vajon a különböző mentális zavarok megléte milyen hatással van az elkövető viselkedésére a bűncselekmények elkövetés során”.¹⁹ A jelen eredmények azt mutatják, mindkét irány szolgál olyan eredményekkel, amelyek a hétköznapi gyakorlatban jól hasznosíthatók. Míg előbbi, a leíró jellegű kutatások az elkövetői kör szűkítésében játszanak fontos szerepet, addig az egyes mentális zavarok viselkedéses jegyeinek vizsgálata magát a nyomozást hivatott segíteni, annak is a felderítési szakában lehetnek eredményei jól alkalmazhatók.

Egy 2020-ban megjelent izgalmas írás²⁰ bevezeti a kriminálpszichiátria terminust, amelynek keretében megemlíti a bűnügyiprofilalkotást is. A szerzők azt

¹⁵ Bellavics Mária Zsóka: Az emberölés és a skizofrénia összefüggései a klinikai profilalkotás tükrében. In Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): *Rendészet–Tudomány–Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével*. Konferenciakötet. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, 2019. 24–30.

¹⁶ Bellavics (2019): i. m. 24.

¹⁷ Ivaskevics (2020): i. m.

¹⁸ Ivaskevics (2020): i. m. 120.

¹⁹ Ivaskevics (2020): i. m. 121.

²⁰ Haller József – Bellavics Mária Zsóka – Baráth Noémi: Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 119–135.

mondják, hogy maga az eljárás nem kötelező érvényű, de mindenképpen hasznos lehet, alapvetően pedig két célra használják: az elkövetői kör szűkítésére és a sorozatjelleg megállapítására. Tekintettel a tanulmány címére, nem lepődünk meg azon, hogy a klinikai megközelítést emelik ki a tanulmány szerzői, amelynek „alapja, hogy egy mentálisan érintett személy viselkedése sajátos, ami alapján felismerhető az állapota, ez pedig támpont lehet a nyomozás során”.²¹

Ennek alátámasztásául hoznak egy nagyon egyszerű, és jól követhető példát arra vonatkozólag, hogy más elkövetési mód jellemzi a pszichotikus állapotban elkövetett gyilkosságokat és azokat, amelyek esetében az elkövető depresszióval volt diagnosztizálva. Előbbi esetében túlnyomó részt férfiak voltak az elkövetők, a cselekményt pedig hirtelen felindulásból hajtották végre. Ezzel szemben utóbbi esetében női többség állapítható meg, akik a gyilkosságot egyik családtagjuk, jellemzően saját gyermekük sérelmére követték el. A szerzők ez esetben is úgy látják, hogy ennek a típusú profilozási eljárásnak még vannak bizonyos akadályai, amelyekkel meg kell küzdenie. Azonban úgy tűnik, hogy „a pszichiátria olyan információkat tud szolgáltatni, amelyeket más profilozási eljárások nem, ezért könnyen lehetséges, hogy a megközelítésnek, mielőtt sikerül túllépnie a kezdeti nehézségeken, szerepe lesz a profilalkotásban”.²²

Lehoczki Ágnes²³ is külön alfejezetet szentel doktori disszertációjában a klinikai megközelítésnek. Mint írja, a profilalkotás első sikereit olyan neves pszichiáterek és pszichológusok érték el, mint Dr. Thomas Bond, Dr. Walter Langer és Dr. James A. Brussel.

Dr. Thomas Bond igazságügyi patológus volt, aki Hasfelmetsző Jack áldozatainak vizsgálata során igyekezett azonosítani az elkövetőt. Vizsgálódásai során az elkövető gyakorlati felkészültsége mellett rámutatott jó néhány fontosabb személyiségvonására is, többek között deviáns szexuális természetére, introverzióra és fokozott excentricitásra.

Dr. Walter Langer pszichiáter szakorvos a II. világháború alatt az amerikai Stratégiai Szolgálati Iroda (a Központi Hírszerző Ügynökség, vagyis a CIA elődje) megbízásából készítette el Adolf Hitler pszichológiai profilját.

Dr. James A. Brussel pszichiátert pedig már említettük jelen cikkben is, így a részletekbe menő ismertetéstől itt eltekintek.

Magáról a módszerről egyébként Lehoczki azt mondja, hogy az elnevezés inkább gyűjtőfogalomként fogható fel, amely a különböző, elsősorban pszichológiában és pszichiátriában jártas szakember a profilalkotásba való bevonását jelenti. Módszertana kidolgozatlan, ami pont abból fakad, hogy az eltérő szakmai háttérrel rendelkező szakértők más-más területről érkeznek, más módszerben jártasak, ami kihat a profilalkotás folyamatára és az általa készített profilra is.

²¹ Haller–Bellavics–Baráth (2020): i. m. 125.

²² Haller–Bellavics–Baráth (2020): i. m. 126.

²³ Lehoczki (2021): i. m.

„Általában elmondható, hogy világszerte kevés az olyan pszichológus, pszichiáter, aki képzett és tapasztalt mind a pszichopatológia és pszichodiagnosztika, mind a kriminalisztika területén. Ám a személyiségpatológiák, diagnosztikus kategóriák és együttjárások klinikai praxisból származó mély ismerete által a pszichológusok és pszichiáterek igen gazdag, komplexitásában más módszerrel nem reprodukálható profilokat tudnak készíteni [...]”²⁴

4. Specifikus bűncselekmény a profilalkotás tükrében

Noha a cikkben a profilalkotás játssza a főszerepet, úgy vélem, annak gyakorlati haszna gyakorlati jellegű példákon keresztül ragadható meg igazán. A cikkben már többször utaltam a szexuális bűncselekményekre, így célszerű lehet, ha a továbbiakban is maradunk ennél a bűncselekménytípusnál.

A szexuális erőszaktevők karakterisztikája a profilalkotás tekintetében

Petrétei Dávid²⁵ a *modus operandi* és a kézjegy közti differenciálás alapját három szexuális ragadozó példáján keresztül is bemutatta, nem csak a fentebb már jelzett két rablás esetében. A könnyebb követhetőség érdekében a három elkövetőt „A”, „B” és „C” betűkkel jelzem.

A történeti tényállás úgy szól, hogy mindhárom elkövetőnk este csap le, célpontjaik olyan nők, akik megszokott rutinjuknak eleget téve kocognak egy nagy parkban. „A” elkövető az áldozatot megtámadva a következő módon hajtja végre a cselekményt. Áldozata fehérneműjét csak épphogy félrehúzza az aktus során, miközben szóban nyugtatja a sértettet. A cselekmény végrehajtásakor afelől érdeklődik, hogy nem okoz-e fájdalmat a sértettnek, illetve arra próbálja rávenni, hogy dicsérje őt és teljesítményét. A végrehajtás alatt általában maszkot visel, vagy beköti a sértett szemét. A bűncselekmény elkövetése után általában szégyent és mély büntudatot érez; az áldozatot a későbbiekben felkeresheti, és megpróbálhat vele kapcsolatba lépni.

A „B” elkövető ütésekkel is bántalmazza a nőt, ruháját leszaggatja, eltépi, miközben szidalmazza őt, arcába, hajába köp, és a szexuális aktus végén a sértett hátsára ejakulál.

A „C” elkövető az áldozat ruháját agresszív módon, késsel vágja le, miközben az áldozat bőrét a pengével végigkarcolja. Az elkövetés során folyamatosan arról beszél az áldozatnak, hogy az aktus végén hogyan fogja megölni őt. „Hagyományos

²⁴ Lehoczki (2021): i. m. 35.

²⁵ Petrétei (2020): i. m.

aktusra nem is kerül sor, mert az elkövető önkielégítést végez csak a zokogó, életéért könyörgő áldozat mellett.”²⁶

Tételezzük fel, hogy a három elképzelt elkövetőnk a későbbiekben sorozatellenkövetők lesznek. A következő támadást talán nem egy parkban fogják elkövetni, hanem parkolóban vagy egy elszeparált szabadtéri területen, vagyis: a *modus operandi* változhat. Ugyanakkor az erőszakos aktus jellege megmarad, az ugyanis az elkövető pszichikai szükségleteit elégíti ki.

Petrétei ugyanakkor kiemeli, hogy nem mindig könnyű elhatárolni, hogy mi az, ami még a *modus* része, és mi az, ami már a kézjegyhez kapcsolódik. Ted Bundy esetében például a begipszelt kézzel való „ügyetlenkedés” segített magához vonzani a későbbi áldozatait – ez tehát tipikusan a *modushoz* sorolható. Gary Heidnik foglyul ejtett áldozatait egy kútban tartotta fogva, ami egyszerre lehet *modus* is és kézjegy is. Abban az esetben, ha a „kútban tartás” azt a célt szolgálja, hogy az áldozat felett totális kontrollt gyakorolhasson, megakadályozhassa a fogoly szökését, akkor ez tisztán *modus operandi*. Ha viszont ez egyfajta rituálénak számít, akkor már kézjegyként értékelendő. Nem ennyire bonyolult a helyzet Ed Gein esetében, aki áldozatai bőrét lenyúzta, hogy ruhát varrhasson magának – egyértelműen patológiás pszichológiai vágyait elégíti ki.

A fiktív bűncselekmények után azt is összegzi, hogy a profilalkotás tekintetében milyen elkövetői tipológiák ragadhatók meg.

A nemi erőszakot elkövető lehet *erőfitogtató* vagy *úriembertípus*, aki megfeleltethető a fentebb bemutatott fiktív cselekmények „A” elkövetőjének. A szexuális ragadozók másik típusa a *kísérletező erőszaktevő*, aki a kínáló alkalmat ragadja meg, ezért cselekménye tervezetlen. Ami a belső vágyát fokozza, az elsősorban nem maga a szexuális cselekmény, hanem az áldozat kiválasztása és megszerzése, illetve a megszerzésből adódó dominanciaérzés megélése. Elkövetési magatartása brutális, előfordul, hogy többször is megerőszakolja a sértettet a támadás során, és nagyon gyakori esetében az analízis erőszak is. A harmadik tipikus elkövető a *haragvó erőszaktevő*, aki áldozatában általában helyettesítő személyt lát. Alapvető motívuma egy közeli női hozzátartozójával való konfliktusa, amelyből jellemzően ő kerül ki vesztesként. A felgyülemlett ellenszenvet és haragot pedig nem a konfliktusban részt vevő nőn tölti ki, hanem keres egy „pótlékot”, egy helyettesítő személyt, akin kiélheti agresszív törekvéseit. Támadása kiszámíthatatlan, mert az nagyban függ az őt ért stresszorok időbeliségétől. Az elkövetők közül a legritkább a *szadista erőszaktevő*, akinek elsősorban szintén nem maga a szexuális aktus szerez örömet, hanem a másik ember kínzása, testi és lelki épségének és integritásának veszélyeztetése. Cselekménye alapjai patológiás fantáziaműködések, amelyben az áldozat nem is személy, sokkal inkább eszköz e fantáziák kiélésében. Tárgyi eszközt is előszeretettel használ, amely általában valamilyen éles szűrő-vágó eszköz. „A bűncselekmény szinte valamennyi eleme igen erősen jelképes. Gyakran hurcolja a sértettet olyan helyre, ahol kedvére

²⁶ Petrétei (2020): i. m. 8.

időzhet, legyen az a háza vagy a furgonjának raktere. Ez a típusú elkövetés gyakran végződik gyilkossággal.”²⁷ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az ennyire éles határok mellett való differenciálás a valóságban nem feltétlenül jelenik meg, sokkal inkább e kategóriák egyfajta keveréke figyelhető meg.

Ugyanígy látjuk a pedofil elkövetőket, akiknek három típusát különíti el a szerző. A *csábító* elkövető mindennapjait gyerekek között éli, velük dolgozik, munkáját a társadalom megbecsüli és hasznosnak ítéli meg. A *befelé forduló* elkövető szociálisan kevésbé rendelkezik kifinomult és fejlett énnel. Gyakran készít fényképeket vagy kezdeményez névtelen telefonhívásokat. Az esetek többségében idetartoznak azok az elkövetők is, akik a cselekményt a saját családjukban élők sérelmére követik el. Itt is jelen lehet a *szadista* elkövető, azonban ez esetben is, mint az előzőkben, előfordulása nagyon ritka.

5. Összegzés

Mint látjuk, a profilalkotás a hazai tudományos gondolkodásban is jelen van, és jelentősen meghatározza a rendészeti kutatások témáját. Az eljárás hazai megjelenése óta nagyon sok változáson és finomításon esett át, és már nem csupán arról van szó, hogy milyen típusait különböztethetjük meg, hanem azt is látjuk, hogy az egyes típusok milyen önálló módszertannal rendelkeznek, mik a hibáik, és mennyire lehetnek eredményesek a felderítés során. Ha pedig egységes definícióban szeretnénk megmagyarázni a profilalkotást, akkor nagyjából azt mondhatjuk, hogy olyan pszichológiai elemző-értékelő tevékenység, amely az ismeretlen elkövető személyiségének megragadásán keresztül igyekszik segíteni a nyomozó hatóságok munkáját nemcsak az elkövetői kör szűkítésében, hanem a nyomozati stratégia és később a kihallgatási stratégiák megtervezésében is, és szerepe lehet a médiakommunikáció során is. A kutatások pedig rámutatnak arra, hogy a profilalkotás régen túlnőtte azt az elképzelést, hogy csak sorozat-emberölések esetében használható eredményesen.

Hiszen Petrétei elénk tárja, hogy szexuális jellegű bűncselekmények és rablások esetén is célravezető lehet „profilozni”; Hegedűs Gábor²⁸ rámutat arra, hogy nem csak a személy elleni erőszakos bűncselekmények profilozhatók, hanem a vagyoni bűncselekmények is, mint például a betöréses lopás; illetve az olyan társadalmilag jelentős veszéllyel és krízishelyzettel járó cselekmények során is van relevanciája, mint az ámokfutások és terrorcselekmények megelőzése.

Arra is láttunk jó példákat, hogy az egyes profilalkotási típusok hogyan, milyen fókusszal működnek. Közülük is kiemeltem a klinikai pszichológiai/pszichiátriai profilalkotást, amely az eljárás egyik újszerű és nagy potenciállal rendelkező területe – már csak azért is, mert, mint láttuk, annak ellenére, hogy jelenleg módszertana

²⁷ Petrétei (2020): i. m. 24.

²⁸ Hegedűs Gábor: Nyomozástámogatás – bűnügyi profilalkotás. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 1. 51–63.

kevésbé kidolgozott, a legelső eredményes profilalkotás pszichiáterek nevéhez köthető.

Annak ellenére, hogy az eljárás multidiszciplináris szemléletű, valamennyi szerző és kutató kiemelte a *pszichológia* fontosságát, sőt Kemény Gábor²⁹ egyenesen úgy fogalmaz, hogy a profilozó egységek kriminálpszichológussal kiegészülve lehetnek a legütőképesebbek. A szerzők kiemelik, hogy a bűnügyi pszichológiai tevékenység más nézőpontból közelíti meg a bűncselekményeket, amelyeken keresztül a nyomozók elé esetlegesen egy újabb verziót tudnak tárni.

Ezen eredmények és állásfoglalások mellett érdemes lenne annak eshetőségét megvizsgálni, hogy a pszichológusok hogyan illeszthetők be a bűnügyi területen végzett feladatellátásba, legyen szó akár felderítés, akár elemzés-értékelés, akár elhárítás szakterületekről.

IRODALOMJEGYZÉK

- Alföldi Ágnes Dóra: A profilalkotás tudományterületi elhelyezkedése és elméleti modelljei. *Magyar Tudomány*, (2012), 8. 980–987.
- Bellavics Mária Zsóka: Az emberölés és a skizofrénia összefüggései a klinikai profilalkotás tükrében. In Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): *Rendészet-Tudomány-Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével. Konferenciakötet*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, 2019. 24–30.
- Bendzsák Katalin – Benke Miklós: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 5. 21–37.
- Chilkó Ferenc: Adalék a profilalkotásról szóló cikkhez. *Rendészeti Szemle*, 32. (1994), 6. 81–84.
- Csirik György Márton: Néhány gondolat a bűnügyi személyiségprofil-alkotás alapvető kérdéseiről. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 4. 95–114. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3907/3166>
- Fülöp Gyula: Bűnözői profilalkotás a hazai bűnüldözésben. *Belügyi Szemle*, 45. (1997), 12. 5–12.
- Gampel Andrea – Székely György László: A profilalkotás alkalmazásának lehetőségei a magyar büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja*, 16. (2009), Különszám. 19–30.
- Haller József – Bellavics Mária Zsóka – Baráth Noémi: Kriminálpszichiátria – elméleti háttér és gyakorlati hasznosítás. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 119–135. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.7>
- Hegedűs Gábor: Nyomozástámogatás – bűnügyi profilalkotás. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 1. 51–63. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.1.3>
- Hetényi József: Profilalkotás mint nyomozási módszer. *Főiskolai Figyelő Plusz*, (1995), 4. 474–491.
- Ivaskevics Krisztián: Bűnözői profilalkotás. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus, 2020. 111–148.
- Kemény Gábor: A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 47. (1999), 3. 3–20.
- Kiss Anna: Profilalkotás, mint új kriminalisztikai módszer? In *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*. 32. köt. 1995. 217–232.
- Lehoczki Ágnes: Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 1. 62–81.
- Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 51–61. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2014.2.5>

²⁹ Kemény (1999): i. m.

- Lehoczki Ágnes: *A homicid cselekmény utáni szakasz pszichés történéseinek vizsgálata emberölést elkövetők esetében, és ennek vetülete a bűnügyi profilalkotás tekintetében*. Doktori (PhD-) disszertáció. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, 2021.
- Petrétei Dávid: *Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése*. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 1. 3–50. Online: https://epa.oszk.hu/04000/04093/00009/pdf/EPA04093_rendor-segi_tanulmanyok_2020_1_003-049.pdf
- Szijártó Livia: *Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén*. *Terror & Elhárítás*, (2014), 2. 1–19.

ABSTRACT

The Emergence of Criminal Profiling in the Hungarian Scientific Thinking

A Summary and Chronological Presentation of the Major Hungarian Studies on the Topic of Offender Profiling

Ákos ERDÉLYI

The above few pages show that I have tried the impossible: undertaking to present a specific investigative support procedure, such as criminal profiling, through the mirror of domestic scientific investigation and thinking. In this article, I wanted to capture an arc: how each author defines the method itself in each study, what expectations and criticism have been expressed against it, and where scientific and practical thinking about the process is heading in the development of scientific and technical technology.

Keywords: *criminal profiling, offender typing, domestic practice, sexual rapists, terrorism*